

— доведення до повного автоматизму мовних дій перекладача.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження полягають у розробці відповідних програм і методики тренування майбутніх перекладачів-синхроністів з урахуванням усіх вимог і викликів сьогодення. Ефективність синхронного перекладу як особливого виду перекладацької діяльності безпосередньо залежить

від рівня та якості підготовки студентів, майбутніх перекладачів, від умов, які найбільш сприятимуть напрацюванню певних спеціалізованих мовних навичок, що забезпечать їм такий край потрiбний автоматизм мовних дій перекладача. Великий обсяг тренувань має бути всебічно забезпеченим програмним і методичним комплексом, що відповідає найновітнішим світовим розробкам у цьому напрямку.

Література:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. — М. : Международные отношения, 1975. — 240 с.
2. Зимняя И.А. Вероятностное прогнозирование в процессе синхронного перевода / И.А. Зимняя, Г.В. Чернов / Предварительные материалы экспериментальных исследований по психолингвистике. — М., АН СССР, 1973. — С. 110–116.
3. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода : [учеб. пособие] / В.Н. Комиссаров. — М. : ЧеРо, 1999. — 136 с.
4. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода / В.Н. Комиссаров. — М., 1980. — 278 с.
5. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. — М. : 1974. — 157 с.
6. Ширяев А.Ф. Синхронный перевод / А.Ф. Ширяев. — М. : Воениздат, 1979. — 183 с.
7. Miller G.A. Language and Communication / G.A. Miller. — New York : Mc Graw-Hill, 1951. — 298 p.
8. Ross C.D. Translation and similarity / C.D. Ross / Translation Spectrum. — Albany, 1981. — 453 p.

УДК 81'255.4

Боднар О. Б., Ничко О. Я.

ДО ПИТАННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ ПЕРЕКЛАДНОЇ ПОЕЗІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ БАЛАД ТА ВІРШІВ І. ДРАЧА)

У статті розглянуто переклади англійською мовою віршів Івана Драча в аспекті їх семантичної тотожності. Проаналізовано важливість відтворення структури й семантики мовних засобів, тропів, стилістичних фігур, що визначають сприйняття та розуміння цілісного образу твору. Продемонстровано вплив перекладацьких рішень на повноту відтворення художності в перекладі.

Ключові слова: переклад, семантична тотожність, троп, мотив.

Боднар О. Б., Ничко О. Я. К вопросу подлинности переводной поэзии (на примере избранных баллад и стихов И. Драча). — Стаття.

В статье рассмотрены переводы на английский язык стихотворений Ивана Драча с точки зрения их семантической точности. Раскрыта важность воссоздания структуры и семантики языковых средств, тропов, стилистических фигур, определяющих восприятие и понимание целостного образа художественного произведения. Продемонстрировано влияние переводческих решений на полноту воссоздания художественности в переводе.

Ключевые слова: перевод, семантическая тождественность, троп, мотив.

Bodnar O. B., Nychko O. Ya. To the problem of authenticity of translated poetry (selected poems and ballads of I. Drach). — Article.

The given article deals with the analysis of translations of Ivan Drach's poems into English from the point of view of semantic accuracy. The importance of a reproduction of language tools' structure and semantics which are expressed by metaphoric images, symbols and associations influencing understanding and perception of the entire image of work. The influence of translators' decisions on the whole reproduction of esthetics in the translation has been defined in the article.

Key words: translation, semantic accuracy, metaphoric image, motif.

Актуальність теми зумовлюється важливістю вивчення засобів вираження семантичних та емоційних особливостей для сучасного перекладознавства під час перекладу української поезії англійською мовою. Вибір об'єкта дослідження зумовлюється невеликою кількістю робіт, у яких аналізуються питання принципів перекладу, зокрема й переклад балад Івана Драча.

Предмет дослідження складають перекладацькі методи, застосовані в передачі поезії англійською мовою.

Мета статті полягає у виявленні особливостей відтворення оригінальних метафор поета як

мовно-естетичних знаків національної культури англійською мовою на основі зіставного аналізу.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: здійснення порівняльного аналізу структури й семантики мовних засобів, що виражають оригінальні метафори; визначення впливу перекладацьких рішень на повноту відтворення естетичності в перекладі.

Теоретико-методологічною базою дослідження є праці Л. Бархударова, Р. Зорівчак, В. Карабана, Л. Коломієць, В. Комісарова, В. Коптілова, М. Рильського, І. Корунця, М. Лановик, М. Новикової, М. Стріхи, А. Ткаченка, О. Чередниченка,

О. Швейцера та багатьох інших теоретиків художнього перекладу й учених, які вивчали різні аспекти перекладу поезії.

Наукова новизна полягає в зіставленні опублікованих перекладів художніх текстів з оригіналами з урахуванням лексико-граматичних форм і семантичних відповідностей.

Надзвичайно важливо відтворити та зберегти під час перекладу поетичного тексту авторський темперамент, пафос оригіналу, характер загальної й провідної тональності. Переклад має бути не з однієї мови іншою, а з поезії на поезію.

Відомий перекладач поезій Л. Озеров писав: «Художній переклад – це одночасно і наука, і мистецтво, причому якщо наука, то найважча, якщо мистецтво, то найвище». Такої ж думки дотримувався російський письменник К. Чуковський, який навіть свою книгу про мистецтво художнього перекладу назвав «Высокое искусство».

Поняття гарного перекладу є дуже спірним, оскільки оцінка перекладу залежить від поглядів та естетичних уподобань того, хто зіставляє переклад з оригіналом та оцінює його. Читач або дослідник уже заздалегідь підсвідомо має набір вимог, за якими буде оцінювати переклад, і багато із цих принципів можуть суперечити один одному.

Ще одним цікавим фактом є той, що більш прискіпливо аналізують переклад тексту з рідної мови іноземною, ніж з іноземної рідною, і можливо, це природно.

Як підказує логіка, до правильного висновку можна дійти лише на підставі правильної передумови. Якщо почати з хибної передумови, то дуже мало шансів зробити правильний висновок.

Існують два підходи до аналізу перекладених віршів, які відбивають протилежні позиції: з погляду так званого перекладацького песимізму (акт мистецької творчості є неповторним і раціонально не поясненим, а значення слів у різних мовах – не тотожними) та з погляду перекладацького оптимізму, що вже із самого початку налаштовує на позитивне вирішення поставлених завдань. Проаналізуємо на зіставному перекладі, чи справді є важливішим донесення духу, а не букви, і чи досить важко досягти повної адекватності. Наскільки важливим є знання мови й культури народу? Чи є можливим досягнення цілковитої відповідності? При всьому цьому може виникнути таке відчуття, що позбутись «зіпсованого телефону» неможливо [13, с. 19–22].

Отже, крізь призму різних підходів і вимог, що висуваються до перекладу різними авторами, відтворення перекладачем компонентів віршованого твору поділяється на зовнішню матрицю (те, що є видимим відразу) і внутрішню, до якої належать компоненти, які не відразу помітні, а виявляються завдяки глибшому аналізу. До таких належать зміст твору, який, на думку І. Корунця, необхідно

відтворювати якнайповніше, а також авторський набір стилістичних засобів, до яких відносимо лексичні й лексико-фразеологічні (тропіку), синтаксичні та фонетичні, за допомогою яких автор виражає ставлення до певних явищ і речей, тому під час перекладу надзвичайно важливо відтворити це.

Почнемо з передмови до книжки перекладів англійською І. Драча «Світильники саду» С. К'юніцом, яка викликає приємне враження від глибокого проймання долею й талантом І. Драча. Автор передмови згадує приїзд до Києва та розмову з поетом, під час якої швидко порозуміння відбулось завдяки схопленню духу, майже невербальним шляхом. С. К'юніц був дуже вражений звучністю віршів і палаючим духом визначного сучасного українського поета. Він зауважив, що то була «інша музика, яка вирізнялась серед тієї, яку він чув у Росії» [18, с. 1–4]. Через десять років американець вирішив перекласти вірші І. Драча, відверто зізнаючись в усвідомленні того, що зробити це буде нелегко. Він розумів, що коріння митця глибоке, у нього відчуття святості перед водою та хлібом. Вірші І. Драча пройняті місцевим колоритом і народною пам'яттю, водночас у них є всесвітній резонанс, що уможливило їх вихід за межі Дніпра [18, с. 1–4].

«Балада про соняшник» кристалізує мистецьку індивідуальність та оригінальність поета, захоплення від «Балади про хліб», де вже з перших рядків перекладач сприймає її як правдиву й реалістичну. Дух автора несе те світло, що здатне оживити неживі предмети, щоб вони могли променіти. Груші в цинковому відрі стають суперницями сонця, світильниками саду, це «з республіки соків заблукані душі / підібрані в пелени в ніч грушепаду». І саме вустами відра промовляє диво: «Коли ж я порожнє в буття цілоденним, / тоді я по вінця насипане небом». С. К'юніц стверджує: «Його найкращі вірші починаються з блискучого сприйняття чи з конкретних випадків, далі йде піднесення вибуху зображень до сфери трансцендентного. Безперечно, І. Драч – ліричний поет, у якого є відчуття фонетичної гармонії та симфонічного ефекту, що становить виклик для переклада» [18, с. 1–4].

І справді, це стало викликом. С. К'юніц попросив Б. Бойчука, одного з найпродуктивніших україномовних поетів-перекладачів, зробити літературні начерки з оригіналів. У результаті маємо кінцеві варіанти перекладених віршів окремими перекладачами або парою перекладачів. С. К'юніц зазначає: «Хоча б хто подавав початкову версію перекладу – усі вони фактично є співпрацею, кінцевим продуктом інтенсивної дискусії й критики всієї групи. Богдан Бойчук відіграв тут важливу роль» [18, с. 1–4]. Професор відділу славистичних студій університету в Манітобі Я. Розумний був

першим, хто зробив дослівний переклад текстів, завжди підтримував і надихав ученого. Професор І. Фізер і поет Ю. Тарнавський познайомили глибше з біографією й діяльністю І. Драча. Як бачимо, геніальні балади перекладали через сприйняття посередників.

Отже, спробуємо проаналізувати один із найкращих перекладів балад, зроблений Д. Гальперном, і дослідити, чи вдалось не зрадити ні духу, ні букви оригіналу.

Балада про соняшник

В соняшника були руки і ноги,
Було тіло, шорстке і зелене.
Він бігав наввипередки з вітром,
Він вилазив на грушу,
і рвав у пазуху гнилиці,
І купався коло млина, і лежав у піску,
І стріляв горобців з рогатки.
Він стрибав на одній нозі,
Щоб вилити з вуха воду,
І раптом побачив сонце,
Красиве засмагле сонце, –
В золотих переливах кучерів,
У червоній сорочці навипуск,
Що їхало на велосипеді,
Обминаючи хмари на небі...
І застиг він на роки й століття

В золотому німому захопленні:
– Дайте покататися, дядьку!
А ні, то візьміть хоч на раму.
Дядьку, хіба вам шкода?!
Поезіє, сонце моє оранжеве!
Щомиті якийсь хлопчисько
Відкриває тебе для себе,
Щоб стати навіки соняшником.

Sunflower

The sunflower had arms and legs,
had a rough, green body.
He raced the wind,
he climbed a pear tree
and stuffed ripe pears into his shirt
and swam near the mill
and lay in the sand
and shot sparrows with his sling-shot.
He hopped on one foot
to shake the water out of his ear –
and suddenly saw the sun
with its golden spindrift of curls,
the beautiful tanned sun
in a red shirt that reached to its knees.
It rode on a bicycle
weaving through banks of clouds.
For years, for centuries the sunflower froze,
silent in a golden trance:
– Let me have a ride, Uncle!

At least let me sit on the cross-bar!
Uncle, be a sport!
Poetry, my orange sun!
Every minute some boy
finds you for himself
and changes to a sunflower forever.

Порівнявши переклад з оригіналом, спробуємо проаналізувати, чи забезпечено необхідне розуміння образів, символів та асоціацій у баладі, а також на якому рівні зроблено семантичний переклад. Фразеологізм англійською «be a sport», який дослівно можна перекласти як «будьте добрим», дуже вдало передає фразу «хіба вам шкода». Перекладач оживив соняшник, застосовуючи особовий займенник «he», а не «it», як і в англійських казках. Словом «сорочка» передав українську пазуху, хоча, на нашу думку, тут можна було вжити англійський відповідник «bosoms», який повністю відповідає цьому значенню. «Сорочку навипуск» переклав «сорочкою до колін», а можна було подати як «shirt worn outside». В оригіналі соняшник «застиг», а в перекладі – «замерз», тут підійшло б англійське «still», проте це незначні розбіжності, які зовсім не стоять на заваді сприйняттю образів оригіналу. З приємністю можна констатувати, що переклад вийшов чудовим – отим золотим сонячним промінчиком-віршем, який світить своєю яскравою чистотою, радістю зустрічі з новим, прекрасним, незвичайним світом поезії у світовому вимірі, незважаючи на генеалогічну неспорідненість мов.

Проте варто зауважити, що далеко не всі переклади зроблено так майстерно. Деякі поеми та вірші не лише неадекватно перекладено, а й упущено багато рядків. Порівнявши переклад іншого твору, також виконаний Д. Гальперном, зможемо в цьому переконатись.

Єдина, з твоїх фантазій
Мені в пам'ятку єдина...
Мужчина з крилом підбитим
Схилився над юною жінкою.
Вуста її спрагло кличуть,
А руки горять з розпуки,
А перса пашать безсоромно,
А юні коліна тремтять.
Мужчині ж вона не до пари,
Бо крила, хоча б підбиті,
Йому пахнуть небом гордим.
Ні знятися він не годе,
Ні взяти її за дружину:
Він – небесен, вона ж земна.

А вона ж в очманінні юнім,
Вся онімблена мудрістю статі,
Так розкрилася чистим лоном,

Так заламує руки в млості,
Затуливши собою від нього
Своїх двійко незламаних крил...
Жінка завжди лежить горілиць
На своїх нерозліганих крилах,
Бо ж, поламана мудрістю матері,
Лиш крильцятами персів злітає
До мужчини з крилом підбитим...

Єдина, з твоїх фантазій
Мені в пам'ятку єдина.

The Only One

Of all your fantasies
I remember only one:
a man with a broken wing
bends over a girl.

She is no match for this man,
even broken wings
remember the scent of air.
He cannot fly
nor can he marry her,
he is from the skies,
she is from the earth.

A woman always lies on her back
on her braided wings.
Broken by the wisdom of motherhood,
she flies with the small wings of her breasts
to the man with a broken wing...

Of all your fantasies
I remember only one.

Порівнявши переклад з оригіналом, відразу бачимо, що третину рядків вірша упущено, від чого страждає сприйняття цілісного образу твору. Не перекладено фразу «небом гордим», вислів «мудрістю матері» передано як «мудрістю материнства», «юну жінку» перекладено як «дівчину». Невдало подано метафоричний образ «нерозліганих крил», пов'язаний із духовними вимірами мотив «підбитого крила», безперечно, не доносить і не розкриває ніцшеанський образ надлюдини, як це звучить в оригіналі. Психологічний ефект протиставлення чоловічого й жіночого начал у коханні, небесної та земної форм любові, відповідне значення символу розкриваються через паралельні форми жіночого й чоловічого крил. Драма закоханих зумовлюється їхніми різними віковими етапами життя. Осягнути всю цю глибину за перекладом неможливо.

Д. Чижевський зазначав: «Трудність перекладача-віршовника полягає в неминучості для нього балансувати не тільки між розбіжними, інколи – дуже розбіжними, вимогами двох мов (з якої він перекладає та якою перекладає), але ще більше в

неминучості балансувати між вербальністю й музикою оригіналу, розуміючи під останнім словом усю сукупність естетичних елементів, яких дарма шукати в словнику» [17, с. 183]. Виконуючи літературний (художній) переклад з іноземної мови, професійний лінгвіст-перекладач практично створює новий текст, при цьому не лише розуміючи, а й відчуваючи значення кожного слова. Перекладач має бути обізнаним із культурою й менталітетом носіїв мови, щоб уміти майстерно передати читачеві авторський задум, настрій книги, світогляд, стиль та особливості мови автора, передати попередньо засвоєне іншонаціональне літературне явище.

Зіставляючи оригінальний поетичний тест «Сосни» І. Драча та його англомовного перекладу, спостерігаємо спробу певного суб'єктивного домислення образу сосни, неначе перекладач приймає на себе функції автора, створюючи й наповнюючи твір новими асоціативними зв'язками, які неминуче викликають нові образи: «Стоїчно, велично шумить шумовицю, / У венах підшкірних бурштинить живицю» – «Смола шумить у венах під корою, її гілки ремствують зі стоїчною величчю». При цьому авторські метафоричні, гіперболізовані, гротескні конструкції набувають видозміни, і через мовні розбіжності ці оригінальні асоціативні зв'язки руйнуються: «Старезна струна, басова, мідяна» – «Старе дерево вібрує, немов натягнута басова струна»; «Зеленою магмою в хмарах застигла» – «бризкає зеленою лавою»; «На сонячних, карих, розжарених тиглях» – «котли хмар, що зазнали сонячного удару», «Грудаста, сучкаста, вітварно стосвічна посестра вічності – княжна потойбічна» – «вона – вітвар розгалуженості канделябри, вона – сестра вічності, принцеса іншого світу»; «Та ось мигцем, мов хтось різцем аж іскри-іскрища» – «раптом лезо світла пронизує її стовбур при сюрчанні дощу». Поза увагою читача – реципієнта іншомовного поетичного твору залишаються непередані рядки: «Сидять, як одлітані птиці, шишки воружки на картатій спідниці... вдивляються, видивляються, надивляються...». Такі надумані, видозмінені перекладачем поетичного тексту мовні елементи позбавляють читача можливості «працювати» над ідеєю й основною думкою твору, виключають читачке почуття та уяву. Це, безперечно, створює розбіжності в авторському задумі й інтерпретації перекладача, розмежування співвідношення контексту автора та контексту перекладача.

Цілком закономірно, що проблема художнього перекладу – це проблема точності й вірності [8]. Особливо це помітно в поезії, адже в ній слово стоїть у ритмічному ряду поетичного твору, і це призводить до певної зміни його якостей під час перекладу. Англомовний перекладач вірша «Сосна», як бачимо, не чинить спробу відтворити в

поетичному творі всі конструктивні елементи оригіналу, натомість звертає увагу на найбільш помітні елементи, передаючи їх відповідними елементами своєї мови. Чітко простежуємо проблему неспівпадіння в смисловому навантаженні та стилістичній виразності слів і фразеологічних зворотів українського й англійського варіантів під час перекладу.

Сосна

Старезна струна, басова, мідяна,
А крона корони, гірка й медяна,
Зеленою магмою в хмарах застигла
На сонячних, карих, розжарених тиглях.
Стоїчно, велично шумить шумовицю,
У венах підшкірних бурштинить живицю.
Грудаста, сучкаста,
вівтарно стосвічна
Посестра вічності – княжна потойбічна...
Та ось
мигцем,
мов хтось
різцем,
Аж іскри-іскрища
Навколо стовбура-ядра,
Аж репає стара кора
І свище хвища –
Навколо мідного ядра
Живкі електрони, дві білки іржаві,
Гей, княжать на сосні,
круглястий державі.
Іскряться очіці,
Раюють білиці,
Пахкі од живиці,
На гострих пуантиках
бісяться в твісті –
Аж з лоскоту й сосна танцює на місці...
А долі, на глиці, дві молодичі –
Вагітні, незграбні, пахкі од живиці –
Сидять, як одлітані птиці;
Шишки воружки на картатій спідниці:
Хустками впerezані, бронзоволиці,
Обтяжені тишею й безрухом птиці,
Вдивляються,
видивляються,
надивляються,
Як вицарьовують в танці білиці,
І чують в сльотаву осінню пору
Під серцем під шум соснини
Найперший лоскітний порух дитини.

Pine Tree

The old tree vibrates like a stretched bass-string
and her bittersweet crown
jets like green lava
in the sunstruck cauldrons of the clouds.
Resin hums in the veins beneath the bark,
her branches murmur with stoic majesty.
She's an altar of branching candelabra,

she's the sister of eternity,
princess of another world.

Suddenly

a zigzag blade of light
scores her trunk,
and the old bark cracks
in the whistle of rain.
Around and around that magnetic core
whirl two electrons, two red squirrels
lording it over their kingdom.
Sharp eyes glinting
the squirrels spin.
Pungent with resin
they chatter and whirl.
They're dancing the twist,
and they tease the tree into their dance.
Below, on the needles, sits a kerchiefed woman
heavy with child, pungent with resin.
She sits burdened with silence, her lap full of pine cones,
and watches the squirrels' careless dance.

Just then,
in that rainy autumn moment,
in the murmur of the pine tree
she feels under her heart
the first tickling stir of the child.

У цьому, звісно, також замішана особистість перекладача, який передає поетичний текст, випускаючи декілька рядків зі змісту, кількість рядків в оригіналі й перекладі співпадає, тому не збережено розмір вірша. Унаслідок цього поетичний твір зазнає структурних змін, стає прозовим. У цьому, на нашу думку, виражається схильність індивідуальності перекладача не демонструвати всі особливості оригіналу. Вважаємо, що функціональний підхід перекладача до аналізованого поетичного твору є радше інформативним, ніж творчим. Спостерігається вільна скорочена переробка [6] мовних одиниць поетичного твору. Перекладач-віршовник досліджуваних творів не спромігся перейняти манеру й мову автора, його інтонації та ритм, відтак показав нам свою поетичну індивідуальність, уміння відійти від тотожності перекладу оригіналу та зробити переклад вільним і «некрасивим».

Ключові слова художнього баладного світотворення українських шістдесятників (дерево, рід, сонце, соняшник, коріння, крона, воля, вогонь, надія, слово, народ, матір, земля, покута, любов, душа, висота, дорога, вода, пісня, голос, совість, світ тощо) нерідко креативно «закодовані» вже в самих іменникових назвах творів, пунктирно означають світоглядне опертя на основи народної моралі й християнські цінності [3, с. 27].

Поезія шістдесятників репрезентує продуктивну метафоризацію всіх синтаксичних пози-

цій. Вірш-балада І. Драча «Крила» має глибокий філософський зміст та символізує політ і мрію. На перший погляд це казка, жарт, проте твір має глибший, прихований філософський підтекст. Крила – образ-символ, що стосується будь-яких реалій навколишнього світу, зокрема, символізує невміння людей скористатися своїм, вимріяним віками, щастям, прирікає їх бути рабами мізерних побутових інтересів. Божественний дарунок – крила – не приносять сподіваної радості персонажу Кирилові, оскільки його обмежений внутрішній світ не готовий їх прийняти. Лише поети й естети, на думку автора, могли б із користю послугуватись цим неоціненним даром.

Крила

Через ліс-переліс,
через море навкіс
Новий рік для людей подарунки ніс:
Кому – шапку смушеву,
кому – люльку дешеvu,
Кому – модерні кастети,
кому – фотонні ракети,
Кому – солі до бараболі,
кому – три снопи вітру в полі,
Кому – пушок на рило,
а дядькові Кирилові – крила.

Був день як день, і раптом – непорядок,
Куфайку з-під лопаток як ножем прошило.
Пробивши вату, зарядили радо,
На сонці закипіли сині крила.
Голодні небом, випростались туго,
Ковтали з неба синє мерехтіння,
А в дядька в серпі – туга,
А в дядька в серці – тіні.
(Кому – долю багряню,
кому – сонце з туману,
Кому – перса дівочі,
кому – смерть серед ночі,
Щоб тебе доля побила,
а Кирилові, прости Господи, – крила).

Жінка голосила: «Люди як люди.
їм доля маслом губи змастила.
Кому – валянки,
кому – мед од простуди,
Кому – жом у господу,
а цьому гаспиду,
прости Господи, – крила?!»

Так Кирило до тям брів,
І, щоб мати якусь свободу,
Сокиру брусом задобрив,
І крила обтяв об колоду.

Та коли захлинались сичі,
Насміхались зорі з Кирила,

І, пробивши сорочку вночі,
Знов кипіли пружинисті крила.
Так Кирило з сокирою жив,
На крилах навіть розжився –
Крилами хату вшив,
Крилами обгородився.
А ті крила розкрали поети,
Щоб їх муза була небезкрила,
На ті крила молились естети,
І снилося небо порубаним крилам.
(Кому – нові ворота,
кому – ширшого рота,
Кому – сонце в кишеню,
кому – дулю дешеvu,
Щоб тебе доля побила,
а Кирилові – не пощастить же отак чоловікові! – крила).

Wings

Through forests and jungles,
crisscrossing the sea,
the New Year came bearing gifts:
for some – lambskin caps,
for some – dimestore pipes,
or new improved brass knuckles,
or photon rockets,
or salt for potatoes,
or three sheaves of wind in the field.
For some – powder for their snouts,
but for the old peasant Kyrlyo – wings.

It was a day like any other day, and then –
shoulder blades cut through the jacket.

Slashing through cotton, blue wings lit up,
began to boil in the sun.
Starved for the sky, they hovered boldly,
and swallowed sky-blue tint.
And in the old peasant's heart – grief.
And in the old peasant's heart – shadows.
For some – rotten luck,
for some – sun out of the dog,
for some – a girl's breasts,
for some – sudden death at midnight,
and for the old peasant – dammit – wings.

His wife complained: "Ordinary people –
their lips are smeared with butter:
for some – felt boots
for some – coldpills,
for some – a crib of corn,
but for this schlemiel,
God forgive me – wings?"

In a fit of common sense
the old peasant grunted
and to set himself free
he put his ax to the whetstone,

stretched his wings on a log, and hacked them off.
 Screech owls gaggled, the stars blinked,
 and at night, slashing through cotton,
 his new wings began to beat.
 The old peasant lived by his ax.
 He got rich off the wings.
 He shingled his roof with wings.
 He fenced himself in with wings.

And poets stole the wings
 to keep their muse in wings.
 Aesthetes worshipped the wings,
 and the lopped wings dreamed of heaven.
 For some – new gates,
 for some – a ton of venom,
 for some – sun in their pockets,
 for some – a bushel of nothing, cheap,
 but for the old peasant, dammit! –
 some people have all the luck – wings.

Аналізуючи семантичну відповідність авторського вірша з його англomовним перекладом, помічаємо, що знову оригінальна метафорична сполука руйнується та переважає винятково індивідуально-суб'єктивна передача синтаксичних позицій і метафоричних моделей. Зокрема, словосполучення «ліс-переліс» передано фразою «forests and jungles», применникову лексема «навіс» – герундіальною лексемою «crisscrossing», займенник «кому», який неодноразово повторюється в оригінальному варіанті балади, передається лексемою «for some» (де перераховуються нерівноцінні дари) лише в двох рядках, далі трансформується в англійський сполучник «or», а фразу «дядькові Кирилові» перекладено як «старому селянину Кирилу». Ідентифікуються в перекладацькій інтерпретації лексеми «серп» і «серце», опускаються або ж редукуються під час перекладу колоритні, властиві українській мові вигуки «Щоб тебе доля побила», «прости Господи», фразеологізм «Люди як люди» невдало, на нашу думку, передано англійським «Ordinary people», що має безпосереднє значення «простолюдини». Досить високий структурований потенціал метафорич-

них конструкцій оригіналу балади втрачається: «насміхалися зорі з Кирила» передано редуковано й неадекватно, втратою мовного багатства та колориту «блиманням зірок», «сорочка» – «тканиною бавовни», метафоричний образ дієслова «кипіли» – «били», «пружинисті крила» – «новими (оновленими) крилами», «отак чоловікові» – «щастить же людям».

На жаль, під час перекладу розмаїття мовотворчості фразеологізмів І. Драча втрачає автохтонність авторських метафоричних конструкцій. Індивідуально-авторські метафори, антропоморфізми, абстрактно-філософські категорії, процеси й предмети; ключові слова (поняття зі сфери мистецтва, медицини, космічна, конфесійна, біологічна, фізична лексика), характерні для поетичних текстів І. Драча, реінтерпретовано й репрезентовано американцями-перекладачами неповно та підрядно. Адже це мовне багатство свідчить про виразний струмінь інтелектуалізму поетичного дискурсу автора, органічне поєднання в його мові народнорозмовних, фольклорних і книжно-літературних джерел, які ми не відчуваємо під час читання англomовного перекладу як носії мови, писаної, репрезентованої поетичним мовленням І. Драча.

У передмові С. К'юніц висловлює глибоку пошану до поета, а в деяких перекладах збірки це не зовсім відчутно через їх неадекватність, від чого страждає також відповідне сприйняття автора як митця з глибоким розумінням світу й людини, їх гармонії.

Отже, провівши зіставний аналіз оригіналу та новотвору, підкреслимо, що поетичний переклад – процес надзвичайно складний і творчий, вимагає серйозного, компетентного й сумлінного підходу. На результат вдалого перекладу впливають багато чинників, такі як досконале знання мов, загальна філологічна компетенція, поетична інтуїція, художній смак і поетичний дар.

Перспективи подальших розвідок у галузі перекладознавчого аналізу поетичного тексту вбачаємо також в аспекті дотримання еквіліментарності та еквіметричності.

Література

1. Бархударов Л. Язык и перевод / Л. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 239 с.
2. Беляева Л. Типы восприятия художественной литературы: психологический анализ / Л. Беляева // Литература и социология / сост. : В. Канторович, Ю. Кузьменко. – М. : Художественная литература, 1977. – С. 370–389.
3. Иван Драч. Література. Кінематограф. Політика : [біобібліографічний покажчик] / упор. : Г. Волянська, Л. Кухар ; авт. нарисів Л. Тарнашинська. – К. : Основа, 2011. – 532 с.
4. Комиссаров В. Лингвистика перевода / В. Комиссаров. – М. : УРАО, 2002. – 207 с.
5. Комиссаров В. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 250 с.
6. Корунец І. Вступ до перекладознавства : [підручник] / І. Корунец. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 512 с.
7. Корунец І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : [підручник] / І. Корунец. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 448 с.
8. Левик В. О точности и верности / В. Левик // Перевод – средство взаимного сближения народов / сост. А. Клышко. – М. : Прогресс, 1987. – С. 360–364.
9. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі : [монографія] / С. Павличко. – К. : Либідь, 1999. – 448 с.

10. Рецкер Я. Теория перевода и переводческая практика / Я. Рецкер. – М. : Международные отношения, 1974. – 244 с.
11. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням / М. Стріха. – К. : Факт, 2006. – 344 с.
12. Ткаченко А. Вступ до літературознавства : [підручник для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл.] / А. Ткаченко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.
13. Ткаченко А. Мистецтво слова: вступ до літературознавства : [підручник для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл.] / А. Ткаченко. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.
14. Ткаченко А. Художній світ Івана Драча / А. Ткаченко. – К. : Знання, 1992. – 48 с.
15. Федоров А. Основы общей теории перевода: лингвистические проблемы / А. Федоров. – 4-е изд., доп. и перераб. – М. : Высшая школа, 1983. – 303 с.
16. Чередниченко О. Про мову і переклад / О. Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
17. Чижевський Д. До психології читача та читання / Д. Чижевський // Бібліотечний вісник. – 1996. – № 3. – С. 35–37.
18. Drach I. Orchard Lamps / I. Drach ; ed. S. Kunitz. – New York : Sheep Meadow Press, 1978. – 71 p.

УДК 811.111'255

Загородня Л. З.

КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ ЯК ОПТИМАЛЬНА МОДЕЛЬ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ АРТИКЛЯ В ЦІЛЬОВОМУ ТЕКСТІ

У статті автор, обґрунтовуючи неспроможність теорії дейксису та комунікативної теорії пояснити перекладацькі трансформації, зумовлені відтворенням артиклевих функцій в англо-українському й англо-російському перекладах, аргументує доцільність вибору когнітивної моделі перекладу як оптимальної моделі репрезентації артиклевих значень у цільовому тексті.

Ключові слова: неозначений артикль, теорія дейксису, комунікативна теорія, когнітивна модель перекладу.

Загородня Л. З. Когнитивная модель как оптимальная модель репрезентации артикля в целевом тексте. – Статья. В статье автор, обосновывая несостоятельность теории дейксиса и коммуникативной теории в объяснении переводческих трансформаций, обусловленных воспроизведением артиклевых функций в англо-украинском и англо-русском переводах, аргументирует целесообразность выбора когнитивной модели перевода как оптимальной модели репрезентации артиклевых значений в целевом тексте.

Ключевые слова: неопределенный артикль, теория дейксиса, коммуникативная теория, когнитивная модель перевода.

Zahorodnya L. Z. The cognitive translation model as the optimum model for rendering articles into target texts. – Article.

The author of the article proves that theory of deixis and communicative theory fail to explain translation transformations caused by rendering English articles into Ukrainian and Russian and reasons that the cognitive translation model is the optimum one for rendering articles into target languages.

Key words: indefinite article, theory of deixis, communicative theory, cognitive translation model.

За словами В. Комісарова, мови різняться не стільки тим, що в них можна виразити, скільки тим, що в них неможливо не виразити [7, с. 53–54]. У процесі мовлення, обираючи мовні засоби згідно зі своїми комунікативними намірами, мовець водночас має виражати ті значення, які нав'язує йому мова. Так, незалежно від бажання мовця в українських і російських іменниках відтворюється значення роду, дієслова набувають значення доконаного чи недоконаного виду тощо. Граматична своєрідність кожної мови особливо чітко проявляється під час перекладу. Тому теорія перекладу приділяє особливу увагу розбіжностям, які існують у граматичних системах вихідної та цільової мов.

Актуальною проблемою залишається віднаходження тієї моделі перекладу, з позиції якої можна було б запропонувати способи репрезентації граматичних явищ вихідної мови, що не мають формальних відповідників у цільовій. Нагадаємо, що під терміном «модель перекладу» розуміють гіпотетичні абстрактні схеми перекладу, метою по-

будови яких є спроба знайти пояснення перетворення змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови [16, с. 678].

Традиційно відтворення граматичних явищ однієї мови іншою розглядається в межах лінгвоцентричної наукової парадигми, що передбачає трансформацію вихідних граматичних одиниць в одиниці цільової мови на основі подібності їхніх значень чи виконуваних функцій (наприклад, у навчальних посібниках А. Федорова [17], Є. Бреуса [2]). Наукові дослідження останніх десятиліть у перекладознавчій галузі утворюють думку про доцільність та переваги застосування антропоцентричного підходу до процесу передачі мовних явищ і категорій (наприклад, дисертації О. Мінченкова, І. Ремхе, Т. Фесенко). Ми також вважаємо, що з позицій когнітивної моделі перекладу можна обґрунтувати перекладацькі трансформації, не здатні пояснити домінуючі лінгвістичні концепції. Відсутність спеціального дослідження з проблематики відтворення артиклевого значен-